त्यवश्यम्भावी कियानपि विप्रकर्षः · ईदृशेनापि विप्रकर्षेण सहैव पदार्थाः कृता भवन्ति · प्रयोगवचनो हि यावतः पदार्थाननुष्ठापयति तावद्भिरवर्जनीयतया यावान्कालो व्याप्यते तावानेकः कालः · तावति च काले सर्वेषां कालो विधीयते न त्वेकस्मिन्क्षणे अशक्यार्थविधिप्रसङ्गात् · तेन प्रत्यासत्तिरेतेषां साहित्यम् नैकक्षणावर्तित्वम् · यद्येवम् प्रयोगवचनेनैव क्रमस्य सिद्धित्वात् श्रुत्यादिभिः किं क्रियते अनियतक्रमेणानुष्ठानं प्राप्नोतीति क्रमनियमे तेषां व्यापारः । यस्मात्प्रयोगविधिर्नैकक्षणावर्तित्वं विधत्ते प्रत्यासत्तिमात्रम् तस्मात्प्रधानं चिकीर्षितमनागतं कृतं वा तेषां प्रधानार्थानामनुष्ठापकम् · करिष्यमाणेन कृतेन वा प्रधानेन [1] प्रत्यासत्तिमात्रमङ्गानां तत्साहित्यम् नैकक्षणावर्तित्वम् । तत्राग्न्यन्वाधानादीनां करिष्यमाणं प्रधानं निमित्तम् स्विष्टकृदादीनां तु कृतम् · तेनैवमवश्यम्भाविनि विप्रकर्षे केचित्पदार्थाः क्षणाव्यवहिताः प्रधानेनापेक्ष्यन्ते केचिद्द्वाभ्यां क्षणाभ्यां व्यवहिताः केचिद्बहुभिरिति । एवं वाजपेयपशुष्वपि अग्न्यन्वाधानादि प्रागुपाकरणात्साधारणं सर्वपशूनां सह अनुभूतम् [2] · उपाकरणादयोऽपि संनिपत्योपकारकास्तन्त्रेणाविभवादावर्तयितव्या अपि साहित्येनैव पशुभिरनुभवितव्याः · यदेकस्योपाकरणम् तदेवेतरेषामपि · कुतः सहचोदितत्वात्पशूनां साङ्गानाम् · तत्रैवं सहानुभवितव्ये सति यस्य पशोः प्रथममुपाकरणं क्रियते तस्य प्राकृतेन पाठेन यद्यपि द्वितीयः पदार्थो नियोजनरूपः स्थाप्यते तथापि सहवचनादेव एकविंशतिक्षणाव्यवहितं द्वितीयं पदार्थमाकाङ्क्षति · द्वितीयस्तु पशुर्विंशत्योपाकरणक्षणैर्व्यवहितमेकेन प्रथमस्य पशोर्नियोजनक्षणेन च व्यवहितं स्वीयं द्वितीयं पदार्थमाकाङ्क्षति · एवं तृतीयादयोऽपि पशवः सजातीयविजातीयव्यवहितानात्मीयान्पदार्थानपेक्षन्ते · अल्पस्तु विजातीयैः पूर्वोपाकृतानामेकविंशतेः पशूनां नियोजनक्षणैर्व्यवहितमेव द्वितीयं पदार्थमपेक्षते · तदेवं संनिपत्योपकारकानालोच्य ईदृशी एकविंशतिक्षणाव्यवधानापेक्षा प्रधानानां भवति · ततश्च यावद्भिर्नाव्यवहितः शक्यः पदार्थः कर्तुम् तावद्भिर्व्यवधानमागत्यावश्यं [3] कर्तव्यम् अतोऽभ्यधिकैस्तु न व्यवधातव्यम् · यद्येकं पदार्थमेकस्य कृत्वा द्वितीयोऽपि पदार्थस्तस्यैव

१) ? चाप्रधानेन २. २) ?? सहकृतब्रूतं २. ३) ? °धानमगत्या° २.